

ponttá emelte. Szamarkand volt akkor a világ közepe. A Zerawsan folyó vízének csatornáival valóságos kertvárost létesített és ott is temetette el magát. Emlékét őrzi az a sok színes és fényes porcellántáglával kirakott mecset, melyek jelenleg is főkésségét képezik Szamarkandnak.

Tamerlán világbirodalmának letűnésével a mongol eredetű kipszakok uralma kezdődött, kik „arany horda” név alatt alkottak egy nagy birodalmat. Utolsó kánjukat a XV. század végén az előre törő oroszok kivégezték, az üzbégek kerülnek uralomra. A XVII. század folyamán a századok alatt itt letelepedett és rendkívül kevert népek számos kánságot alkottak, melyek közül Buchara, Chiva és Kokand magasanak ki, míg a Káspi-tó felé a turkmenek éltek virágkorukat, Szibéria és az Ural felé pedig a kurgizok tesznek szert nagyobb hatalomra.

A XVIII. század folyamán talán csak Buchara volt számottevőbb állami alakulat, míg a többi kánság egyre gyengül és a XIX. század folyamán újabb erős külső ellenség jelentkezett: az oroszok, a kik megkezdtek előhatolásukat a „Világ teteje” felé.

(Vége következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Beöthy Zsolt mint novellairó. Beöthy Zsolt-ról általában tudják, hogy irodalmi pályája elején mint elbeszélő író is jelentős sikereket aratott. Nagy kétkötetes regénye, a *Károlyi Béla* a kivégzés után közvetlenül követett új fejlődésnek nevezetes terméke, tipikusan mutatja azt a két hatást, a mely e kor hatalmát regényírónak formai és tartalmi törekvését meghatározta: Jókai hatásának és a külföldi, különösen az angol realizmus hatásának az elegyedését. Beöthy novellái is ezt a stílust példázzák. Irodalmi érdekesség, hogy ő vezette be irodalmunkba az angol *sketch* műfaját, a nagy vonásokkal jellemző s egy alakot erősen kidomborító vázlatot s ezzel ösztönzést adott Mikszáth Kálmánnak a rajzforma eredeti művészeti kialakítására. Magában véve ez is nemcsak hogy igen érdekes példája a kortárs írók egymásra-hatásának, hanem irodalomtörténeti fontosságát is ad Beöthy elbeszélő munkáinak. A nagy közönség, különösen annak fiatalabb része azonban kevésbé ismeri Beöthy élete munkájának ezt a részét, esztétikus, kritikus és szónoki szereplésének ténye háttérbe szorította rég abbahagyott szépprózairói munkáinak emlékét. Novellái annak idején sikert arattak, de azóta nem jelentek meg új kiadásban, nehéz hozzájuk férni s így a legtöbbben inkább csak hallomásból ismerik őket. Most kedves próbát kapunk tehetségének erről az oldaláról is: *Régi nóták* címmel három novellája jelent meg a kitűnő íróknak egy szép kötetben. Mindegyik novella szerkezete szerint egy-egy alakot állít be az életnek egy különleges helyzetében, a mely alkalmas arra, hogy karakterüket szemléltesse s ez a karakter szemünk előtt fejlék ki pszichológiai és etikai tartalmuk főelemeivel. A harmadik novellában, a mely valamennyi között a legjelentékenyebb (*Egy kis rab, meg egy kis holdas álma*), ezenkívül még az ellentét hatása is színezi a szerkezetet. Finom, nemes, emelkedett etikájú írói szellem nyilatkozása ez a három novella, egész felfogásuk egy elmúlt nemzedék szellemének lehelletét érezteti, a stíljük csiszolt és gondos, — a mai olvasó is élvezettel merül el bennük, nem csupán irodalomtörténeti emlékek, hanem élő olvasmányok. A szép kis kötetet, melybe *Haranghy Jenő* néhány biztos technikájú illusztrációt rajzolt, a Pantheon adta ki.

Az iparművészet Magyarországon. *Nádai Pál* tollából mai viszonyainkhoz képest egészen rendkívüli szép kiállítású könyv jelent meg ezzel a címmel. A magyar iparművészet történetét foglalja össze négy fejezetben. Először a multtal foglalkozik, a legrégebb keleti hatásokkal, a Felvidék házépítő stílusával, a rokokó hatásával, a régi budapesti polgári építkezéssel és a Biedermeier-lakásberendező ízléssel. A jelen fejezetében sorra veszi a mai kiváló építészeket, grafikusokat, tervezőket s mindegyiknek a munkáját megpróbálja értékelni. Harmadik fejezetében az iparművészet különböző ágait (érem, könyv, plakát, stb.) fejtegeti rövid fejezetekben és a múzeumokról, magángyűjtőkről is szól, a negyedik fejezetben a népművészetet foglalja össze röviden. A könyv olyan íróknak a műve, a ki évről-évre átélte a témáját, izlése, tudása együtt fejlődött a magyar iparművészetrel, tanulmányai egyúttal élmények is. Az első kísérlet iparművészetünk rendszeres tárgyalására s mint ilyenek, külön értéke is van. Sok jól reprodukált fényképen kívül *Kozma Lajos* ori-

ginális művészeti könyvdíszeti is ékesítik a könyvet, melynek kiállítása gondosságával és a ráfordított szeretettel igen jó bizonyítványt állít ki kiadójának, *Biró Miklósnak* grafnai ambíciójáról.

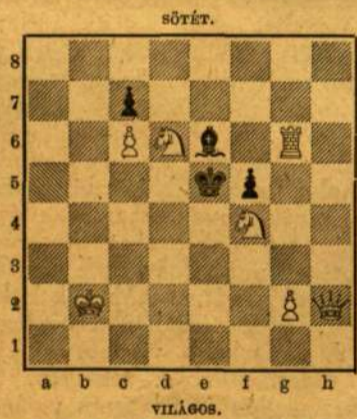
HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: *Mariay Péter* hajduböszörményi ref. lelkész, volt országgyűlési képviselő 66 éves korában Hajduböszörményben. A függetlenségi pártnak régi érdemes harczosa volt, a református egyházi életben kiváló munkásságot fejtett ki. Halálát nagy kiterjedésű család, közte fia, *Mariay Odón*, a jeles író gyászolja. — *Lászy József* dr. belső titkos tanácsos, a másodosztályú vaskoronarend lovagja, nyug. kir. táblai elnök, 76-ik évében Pozsonyban. — *Kohonyi Gyula* v. b. t. l., a boszniai és hercegovinai tartományfőnök v. helyettese, nyug. igazságügyi államtitkár, Budapestben, 69 éves korában. — *Benedicty József* nyug. miniszteri tanácsos, Budapestben. — *Ringer Jenő* dr., elneorvos, a Lenke-úti szanatórium igazgató-főorvosa, Budapestben. — *Ghici*, assa- és ablanckürthi *Ghyczy* Jenő belügyminiszteri kelyettes-államtitkár 52 éves korában, pöcsmegyeri birtokán. — *Fülöp Aron* költő, a képviselőház nyug. könyvtárigazgatója, 59 éves korában Székelyudvarhelyen. — *Kovács József* ügyvéd, Debreczen város nyug. polgármestere. — *Kovácsnai Szóts* András, a Székesfevárosi Szeretetház negyven éven át volt igazgatója, 67 éves korában Budapestben. — *Bodor Albert* építész, Budapestben. — *Kurtapataki Baka* Endre dr. pénzügyminiszteri tanácsos, 47 éves korában Budapestben. — *Kanter* Károly prelátszerkanonok, az esztergomi bazilika plebánosa, Esztergomban. — *Izseplávi Lavotta* József dr., a földművelésügyi minisztérium miniszteri tanácsosa, Budapestben. — *Felsőszilvási Nopcsa* Elek báró, tartalékos huszárszázados, 41 éves korában Budapestben.

Borosjenői *Tisza* Kálmánné grófné, szül. Keglevich Erzsébet grófné, a bihamgyei Csengőd községben. — *Özv. hilibi Molnár* Nándorné, szül. nagyalásnyói Barcza Jozefa a tolnamegyei Tamásiban, 80 éves korában. — *Özv. Lonscarevics* Ferdinándné, szül. Latinák Ilona, 65 éves korában Budapestben. — *Özv. Edvi-Illes* Károlyné, szül. Szuha Mária, 68 éves korában Balatonalmádban. — *Eperjessy* Károlyné, szül. Schöpke Ágnes, Budapestben. — *Lázár* Andorné, szül. tegedi Roth Mária, Budapestben.

SAKKJÁTÉK.

3167. számú feladvány dr. Kovács Norbertől, Budapest. A „Vasárnapi Ujság” rejtélypályázatán megdícsért pályamű.

Világos indul és a második lépésre matot ad!

A 3162. számú feladvány megfejtése. Hh7. A 3163. számú feladvány megfejtése. Vc3.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 16-ik számában megjelent képtalány megfejtése: *Sorsát senki el nem kerülheti.*

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11. Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.).

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és II. kibocsátást, különlegességeket is. SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebbi csipkésztítő, vegyísztítő és kelmefestő gyári intézete. Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

Fiók: II., Fő-utca 27. IV., Eskü-út 6. Kereske-méti-utca 14. V., Harminczad-utca 4. VI., Teréz-körtü 39. Andrássy-út 16. VIII., József-körtü 2.

KERESZTÉNY FORGALMI IRODA

Budapest, IX., Ráday-utca 16. Birtokokat, telkeket, házakat, villákat, üzleteket adunk-veszünk és közvetítünk. Bank- és értéktőzsde bizományi ügyleteket kötünk és lebonyolítunk. Hirdetéseket gyűjtünk és terjesztünk. Kereskedelmi tudakozódó. Export-import.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherczeg-utca 17.

Gyárt legelőkeltebb békebeli kivitelben: málabakát, mákrákat, szívdűfőket, haskőket, gumigöröcséharisnyákat stb. Dus választék az ország betegpótlási gummiárkuban és műszerekben.

Hamis fogakat Brillánszt Ékszert Platinát

legmagasabb napi áron GROSS ANTAL BUDAPEST VIII., József-körtü 23. főemelet

Pálinkafőzőüstök

lekvarfőző és mosóüstök vörösrézából és vasból, ónova és horganyosva, kiváló sárgarézmozárak gyári áron, nagy választékban. Fa és acél őrlési megakarítás céljából „Frando” előfűtők és gyorsforralók. Kukoricamorzsolók és darálók. Répa- és szeszavágók, vashorokák. Kovácsok szőlő szőlőváltóval: legújabb minőségű rézgálya, rafina, kénpor, rézkéngő és kéntap raktárról azonnal készíttető. Szontágh Pál, Budapest, IX., Üllői-út 19.

Olvassa a hirdetéseket!

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ELEK GYERMEKUJSÁGA

a szívvel-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeret-gazdagító olvasmányok valóságos kincsháza.

Rendes munkatársai: *Endrődi Sándor, Váradi Antal, Vargha Gyula, Lampérth Géza, Kürthy Emil, Avar Gyula, Feleki Sándor, Mihályffyné Fái Lenke, Berényi Lászlóné, Tábori Kornél, Kozma Imre, Csanády Sándor, Szekely Nándor, Benedek János* stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifúságnak való költeményeket.

A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 12 korona. Egyes szám ára két korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

24. SZÁM. 1920. (67. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL BUDAPEST, DECEMBER 19.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11. Előfizetési ára: az okt.—decemberi évnegyedre 20 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldi is csatolandó. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utca 4. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 3 korona.

Eder Gyula: A királyok imádása.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

TÜNETEK ÉS TÜNÖDÉSEK.

© Azok a küzdelmek, melyek az utóbbi napok alatt a politika napi kérdései közé vonták — a királyválasztás szabad jogát, felszínre vetették egy oly történelmi kérdést is, mellyel történetíróink eddig csak kivételesen foglalkoztak. Azt t. i., hogy minő elvek és czélok szerint választották őseink a vegyes házból származó királyok ideje alatt a mindenkor uralkodót. S felhangzott az a kérdés állítás is, hogy midőn egy-egy dinasztia kihal, nem új királyt választottak csupán, hanem egy új dinasztia.

Erre az állításra kétségtelenül az adott okot, hogy a mindenkor királynak halálával rendszeresen a fiát választották meg, ha volt életben ilyen fia. S e felfogás mellett látszik bizonyítani az a tény, hogy midőn az Anjou-házból származó Róbert Károlyt választották meg, kimondták egyszersmind e jognak az ő utódaira való átszállását is (ac posteritatem ejus in regem Hungariae suscipimus).

Azonban a tények közelebbi vizsgálata meggyőzhet mindenkit a felől, hogy új dinasztia alapításáról szó sem lehetett. Még magára az Anjou-házra nézve sem. Sőt mikor Róbert Károlyt megválasztották, kimondták egyszersmind, hogy az ő magva-szakadtánának esetére a legközelebbi rokonai, a nápolyi királyi ház tagjai a magyar trónra semmiféle igényt nem tarthatnak. És mikor Nagy Lajos halála után az ő leányával, Máriával szemben rokonságából az ország déli részei ellenkirályt (II. Károlyt) támasztanak, azt nem a nápolyi ágól választják, mint a hogy azt a dinasztikus elv magával hozná, hanem a távolabbi rokonok közül a durazzoí ágól. S ebben is nem az vezetű őseinket, hogy az illető Nagy Lajosnak a rokona, hanem az, hogy országa Durazzo a török torkában fekszik, neki tehát nemcsak kötelessége, de érdeke is lesz Magyarországot mindenképp megvédelmezni a veszedelemmel szemben, a mely ekkor kelet felől már erősen fenyegetett. Nem a dinasztikus elv érvényesüléséről van tehát itten szó, hanem az ország jól felfogott érdekéről.

Ugyanaz vezetű az ország rendit Zsigmond megválasztásakor is. Ő tudvaleg már 1385. vette el Máriát, Nagy Lajos leányát, a már 1382-ben megkoronázott magyar királyt, de ő maga csak az "ország gyámja" címet viseli eleinte, s uralkodói jogokkal nem bír, ilyeket nem is gyakorol. A rendek csak két évvel a házasságkötés után, 1387-ben választják meg a koronázás királylyá. Még pedig azért, mert ővé volt a cseh korona, s valószínű volt — a mi be is következett, — hogy őt fogják német császárrá választani, így tőle remélhették az ország rendei a legnagyobb segítséget a török ellen. De a dinasztikus kérdés oly kevésé játszott itt közben, hogy leányát már nem választották királylyá, mint a hogy Máriával, Nagy Lajos leányával tették, hanem trónra emelték annak férjét, Albertet, a kire szintén a német császári és a cseh királyi korona nézett. Albert rövid uralma után aztán határozott biznyságot tettek őseink arról, hogy minő kevéssé érdekli őket a dinasztikus elv. A királynak halálakor nem volt ugyan fiugyermeke, de neje áldott állapotban volt, s nemsokára egy fiúnak adott életet, a kit három hónapos korában anyja Székes-Fehérváron Szent István koronájával Szécsy esztergomi érsek által meg is koronáztatták (1440 május 15). Az országgyűlés azonban semmibe vette ezt a bejegyzésük nélkül végben

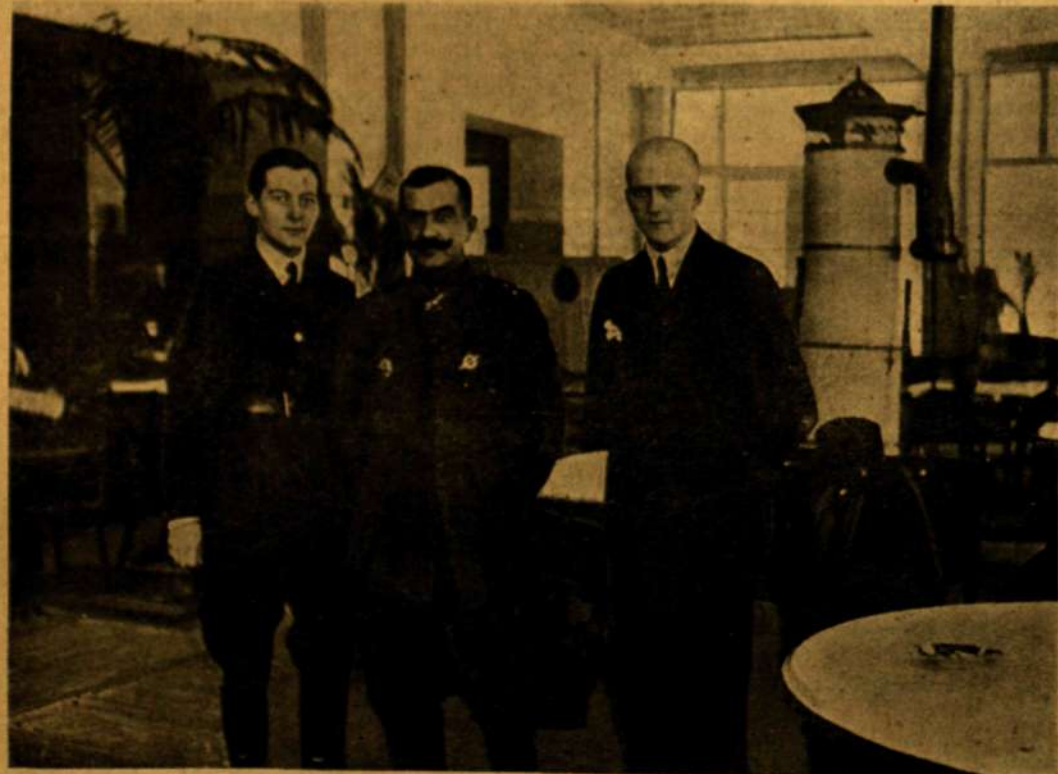
aktust, június 29-ikén Budán összegyűlvén a rendek, érvénytelennek nyilatkoztatták ki a koronázást, trónra emelték az időközben Magyarországra jött (I.) Ulászlót, a lengyel király fiát. Nyilvánvalólag ismét azzal a számítással, hogy segédletet kaphatnak tőle a mindinkább fenyegető török veszedelemmel szemben.

Igaz ugyan, hogy Ulászló halála után mégis csak Albert fiát (V.) Lászlót választották meg, egy kiskorú gyermeket, a mi a dinasztikus elv

FRIEDERIKS BÁRÓNÓ UTCZAI ÖLTÖZETBEN.

érvényesülése mellett látszik bizonyítani. Azonban voltak nyomós tárgyi okok is, a melyek e választást megmagyarázzák. A tizenkoron László nagybátyja, Frigyes osztrák herceg kezében volt, a ki azt csak az esetre volt hajlandó kiadni, ha unokaöccsére fejére teszik. Sőt azonfelül hadi beutésekkel háborgatta az ország nyugati határait, békét kellett tehát vele kötni, ha szabad kez

Glasenaff tábornok. — Von der Borch gróf főhadnagy. — Friederiks bárónó szül. Von der Borch grófno hadnagy.

OROSZ ELLENFORRADALMI KATONÁK BUDAPESTEN. — Denikin és Judenich hadseregben szolgáltak utóbb a Glasenaff tábornok által szervezett orosz ellenforradalmi hadseregben Lengyelországban.

akartak kapni a török ellen. Mindezekon kívül pedig a kiskorú László cseh király is volt, s a cseh segítségre is számíthattak ezekben a veszedelemmel teljes időkbén.

Még Hunyadi Mátyás választásánál is ki lehet mutatni, hogy az ország rendit nem pusztán az apja érdemeire való tekintet vezette, s nem is csupán az, hogy a külföldi uralkodóházzal tett eredménytelen tapasztalások után most egy hazai dinasztia akartak örökké tenni a trónon. Mátyást az is ajánlotta, hogy el volt jegyezve Podjebrád leányával, a kit a cseh László halála után királyul választottak. De még hatalmasabb támogatója volt Mátyásnak a pápa, a Hunyadiaknak eddig is odaadó barátja, a ki a török háborúkra a legjelentékenyebb pénzületi segítséget adta, s a ki odáig ment később, hogy egyházi átokkal fenyegette azokat, a kik Mátyást háborgatni mennek birtokaiban.

II. Ulászlóról azt mondja több történész, hogy őt csak azért választották meg az olygarcha főurak, mert megunták Mátyás szigorú, sőt sokszor hatalmaskodó uralmát, s oly fejedelmet akartak, a ki alatt tetszésük szerint féltelkenkedhetnek. De ez olyan állítás, a mit alig lehet valamivel is bizonyítani. Ulászló csakugyan ilyen "dobze, dobze" király lett később, de azt még nem tudták róla akkor, a mikor megválasztották. Személye szerint alig is ismerték még az országban. De tudták róla, hogy ő a cseh király. Már pedig Mátyás királyunk Csehországból kiszakított, s Magyarországhoz csatolt három tartományt (Morvát, Sziléziát és Lausitzot). Előre volt látható, hogy hazánk és Csehország között háborúra fog kerülni a dolog, ha nem Ulászlót választják őseink királyukul. Ellenjelöltjeit pedig megválasztani annyira az ország érdeke ellen való lett volna, hogy helyesen jegyzi meg nagynevű historikusunk, Salamon Ferencz, miszerint "csak egy jó választás látszott lehetségesnek": az övé.

Nem dinasztia előtt való hajlongás vezette őseinket, a mikor szabadon gyakorolták királyválasztó jogukat, hanem minden esetben az ország jól felfogott érdeke. Leginkább az, hogy az új király miként és miben örökölti az ország erejét és hatalmát.

Csonka Magyarország — nem ország,
Egész Magyarország — mennyország.

Kémény Jenő: A várur.

TÉLI TÁRLAT.

A Képzőművészeti Társulat téli kiállítására legjava művészeink ezuttal még kevesebben jöttek el, mint eddigelé. Átengedték a helyet a fiatalabb nemzedékeknek, a melyek viszont eddig még sohasem vonultak fel oly sok képviselőjükkel, mint ezen a kiállításon.

Ez a körülmény elsősorban is reájuk tereli a figyelmet, mert önkéntelenül is felvetődik az a kérdés, hogy az új festői nemzedék miféle erőket állít a magyar képzőművészet szolgálatába, miképen lesz folytatója annak a színvonalnak, a melyet mai első mesterreink képviselnek. A válasz, melyet ez a kiállítás az előzők folytatásául és kiegészítéséül ad — sajnos, nem valami nagyon biztató. Egyáltalában nem revelál olyan kimagasló egyéniségeket, mint annak idején a nagybányai fiatalság és kora. Vannak az új ifjúságban igen tanult, igen szorgalmas, nagyon törekvő és kétségtelenül tehetséges művészek is, de bizony egyikükről sem lehet megállapítani, hogy messzire kimagaslanék

az átlagból, vagy legalább is ma még nem lehet felismerni azt, hogy valamikor olyan kivételesen egyéni művészeire fog eljutni, mint e század fordulója körül élt ifjúságnak ma már vezetők művészeinké vált gárdája.

Nem szolgálták javára az ifjúságnak a háborus évek sem és még nagyobb súlylyal nehezedik rájuk a mai életnek szinte elviselhetetlen gondja. Sőt nevelkedésükről az állam és a társadalom ma kevésbé gondoskodik mint annak előtte s a képzőművészeti főiskolán is zökkenők álltak be a régi nagy mesterek elhaltával az oktatás menetében.

Nem csekélyebb bajok vannak a művészelepek körül is, a melyeknek pótolhatatlan szerepük van a fiatal festők nevelkedésében. Nagybánya elveszett, Szolnok elpusztult, Kecskemét züllésnek indult, sőt egyidőben a város hivatalnok-lakásokká akarta átalakítani a művészelepek kaczér házait. Ujabb

ugyan híre jár, hogy Miskolcra egy új művészelepet alapítanak, de a budai hegyes természeti szépségeire és a főváros közeli fekvésének előveire még ma sem gondol senki. A sok nehéz bajon pedig mai nyomorult helyzetünkben alig-alig lehet segíteni. Pusztulásunk nyomasztó sulya művészelepeinket is épen úgy nyomja, mint mindenki mást.

Közülök egy párat megkülönböztetve említünk fel. Szüle Pétert, Krusnyák Károlyt és Szőnyi Istvánt. A két első nyugodt, komoly tehetség, mindketten már közel végső kiforrásukhoz. Szőnyi István még nagyon egyenlőtlen, forrongó, ingadozó, de bizonytalanságai és tévedései mögött nagy emelkedést ígérő erő rejlik. A gyorsan felkapott Csók-tanítvány, Czencz János még folytonosan ingadozik. Hirtelen sikere megártott nekik és modorosságokra vezet. De vannak Czenczi

Knopp Imre: Nyár.

Gy. Sándor József: Vasárnap délelőtt.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

nek őszintén élményszerű megnyilatkozásai is, úgy hogy ma még korán volna összefoglaló ítéletet mondani felőle. Tatz László és Frank Frigyes az arcképfestő fiatalság legjavához számíthatók. Tatz nagyvilágiasabb, Frank elmélyedőbb. Gaál Ferencz kisméretű képein ezuttal is sok színbeli finomságot fedtünk fel, Vidovszky Béla kissé száraz tárgyilagossága mögött sok éles megfigyelés rejtőzik. Gy. Sándor József ez alkalommal épen oly virtuóz módon modellálja terét a beeső fényvel mint eddig és mintha színeségben még gazdagodott volna. Csánky Dezső vízfestményeiről sem szabad megfeledkeznünk. Említsük még fel a fiatalok közül Basch Andort, Kohner Idát, Rákossyné Gönczi Ilonát, Csalány Bélát, Szántó Lajost, Csuk Jenőt, Moldován Bélát, Kemény Nándort, M. Maróthy Jenőt, Paulovits Pált, Voit Ervint, Szántó Lajost, Körmendi Frim Ervint, Márton Ferenczet, Mihalovits Miklóst, Kövesdy Gézát, míg a már régebben érvényesült festőink közül csupán Béli-Vörös Ernőt, Szlányi Lajost, Kémény Jenőt, Bosznay Istvánt, Tury Gyulát, Ujváry Ignácot, Poll Hugót, Edvi-Illes Aladárt, Knopp Imrét kell felsorolnunk.

A szobrászati rész, a mely gyakran kárpótolt már a képtermék gyöngébb eredményeiért, most nem valami nagyon tesz ki magáért. Innét is hiányoznak legjobbjaink. Az Erzsébet királyné szoborpályázat eredményeit, a melyekről pár hét előtt már megemlékeztünk, most ismét nem beszéljük meg. A mi rajtuk kívül ki van állítva, nagyrészt szintén a legfiatalabbak munkája. Ezek sem keltenek különösen kedvező benyomásokat, mert a becsületet közepszerűséget nem igen

haladják meg. Itt már nem választjuk szét a fiatalabbakat az idősebbektől, hanem együttesen soroljuk fel a katalogus sorrendjében Gémes-Gindert Péter, Zsúdi-Csizér János, Martinelli Jenő, Beszédes László, Pongrácz D. Siesfried, Szamosi-Soós Vilmos, Horváth Géza, Istók János, Schönbauer Henrik, Schiedmann László, Farkas Béla nevét.

AZ ARCZKÉPEK.

Elbeszélés. — Irta Vándor Pál.

Egy kis hercegségben volt valaha egy virágzó város. A város bástyafalakkal övezve, de a bástyákon terebélyes nagy fák zöldeltek. Ez pedig biztos jele a hosszú békének, mert ostromolt városok falán ki kell a fákat vágni. A kapui közül kettőt le kellett rombolni, mert a folytonosan érkező árúkkal megrakott nagy társzekereknek nem voltak elég tágasak. A hosszú béke alatt a gazdag város túlnőtt a faágakon. Sűrűn állottak már a házak a falak alatt is, és a völgyben amerre a folyó ezüst szalaga csillogott, az erdőből is kivöröslettek az új háztetők.

Unnepnapokon a bástyán sétáltak a selyembe, bársonyba öltözött nyugodt és vidám polgárok, kényes polgárok nevető fiaikkal, leányikkal. A ki ezt is látta, bizonyosan tudhatta, hogy béke és jómód lakozik a városban.

Élt ebben a városban egy nagy hírű festőművész. Valaha arannyal mérték a képeit, de már évek óta nem dolgozott, senki sem látta új képét réges régen. A festőművész egyedül élt magányos házában és nem tartott barátságot senkivel. Alig látták. Zimankós, szeles időben, a mikor mindenki más meghúzódott otthonában, olyankor nagy sétákra indult a bástyán. Kalapját levette, a szél borzolta haját és lobogtatta bő köpenyét.

A városban sok mindenfélét regéltek, pletykáltak róla, valójában egy lélek sem tudott semmi bizonyosat.

Olyan helyen és olyan időben, a mikor a polgár gazdagodik, jó sora van a festőnek. Mert a gazdag polgár hiú magára és családjára, selymére, bársonyára, ragyogó ékszerére. Nos, a képmester, a kiről történetünk szól, soha sem festett arcképet.

Ő róla magáról maradt arckép. Én láttam egy szép öreg szobában. Nagyon szép ember volt a mester, sápadt, magas homloku, sűrű szemöldökű, fájdalmas keskeny száju.

Poll, Hugó: Halak kirakodása.

Ujváry Ignác: Őszi napsugár.

Mihalkovits Miklós: A falu rossza.

Szüle Péter: A levél.

Haranghy Jenő: Vidi pusztán.

Túry Gyula: Tűjkép.

Krusnyák Károly: Asszony gyermekével.

Béli-Vörös Ernő: Czigány lány.

Most még el kell mondanom, hogy ebben a boldog városban egy bölcs és jó herceg uralkodott. Hanem sem én, sem pedig más nem tudná megmondani, hogy hogyan nézett ki ez a bölcs és jó herceg, mert sem képtárban, sem krónikákban nem maradt róla sem rajz, sem kép.

És erről szól ez a történet.

Egy szép napon a herceg megüzente a mesternek, hogy meg fogja látogatni. Az előírt időben meg is jelent kíséretével a műteremben. A mester mély bókkal üdvözölte. Az arca még sápadtabb volt és az ajkát még keskenyebbre szorította össze.

A herceg körülnézett. Nem látott mást, mint néhány a fal felé fordított vásznat.

— Mindnyájunknak nagy szomorúságára van, hogy te festő-czéhünk büszkesége abba hagyta a munkát, — szólalt meg a herceg. A mester zavartan és ijedten kulcsolta össze kezzeit. Még mielőtt szólhatott volna, folytatta a fejedelem:

— Nincs jogunk megkérdeni tőled, mi az oka? De kérünk, hogy rólunk egy arcképet fessél.

Ezeknél a szavaknál furcsa dolog történt. A mester térdre borult a herceg előtt és akadozó szavakkal könyörgött neki, engedje el ezt a feladatot, a melyet elvégeznie semmiképen sem lehet.

A herceg csodálkozva nézte a festőt és kérdőleg tekintett kíséretére, a mely sietett megbotránkozását kifejezni.

A mester arca oly szájalomraméltó volt.

— Állj fel és nyugodj meg. Nem tudlak, de nem is akarlak kényszeríteni! De követelem: mondd meg, mi az, a mi arra készítet, hogy elutasítsál?

És ekkor megszólalt halkán a mester. — Elmondom parancsod szerint, de csak neked magadnak, uram!

A kíséret újra megbotránkozott, de a herceg távozást intett.

Mikor magukra maradtak, a fejedelem leült egy nagy karos székbe és feszült várakozással nézett a mester mély szeméibe. Az nagyot sóhajtott és a fal mellől a fejedelem felé fordított egy vásznat.

Egy ifju ember arcképe volt. Szép, szabályos fej. De szürke szemében gyilkos düh leselkedett, és ajkai körül fanyar gyűlölség vigyorgott.

— Testőr-kapitányom! — kiáltott fel a herceg.

Aztán egy másik arcképet tett a mester az állványra.

APZSI LEÁNYOK VIRÁGGAL FOGDJÁK RUBINEK GYULÁNÉT.

A FALUSZÖVETSÉG ELSŐ VÁNDORKIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA HATVANBAN.

Egy öreg, díszes ruhába öltözött előkelő férfit ábrázolt. De szeme, szája, arcának minden récsza féktelen pénz-sóvárgás telhetetlen vágyát sugározta.

— A kancellár! — kiáltott fel a herceg és felugrott:

— Micsoda rémlátások ezek, mester?

— Az én átkom, az én rettenetes átkom. Lásd uram, az életben, az utcán, teremben mindenütt én is csak úgy látom az embert, mint bárki más... De jay nekem, ha eszetel a kezemben nézem azt a boldogtalant, a ki elem ül. Akkor, csak akkor arcára kívül lelkének minden titka. Minden rossz, a mely benne lakozik, a melyről senki sem tud, úgy lehet, ő maga sem.

— Hogy egész nagy boldogtalanságomat megértse uram, nézzed meg még ezt az egyet.

Az állványra egy ravaszosan szép fiatal leány arcképe került. De két szemében káröröm, finom orrcimpáin a dölyf, hűsös ajkán a kéjvágy, sima homlokán az árulás ördögi kifejezése volt csodás művészettel odavarázsolva.

Szomorúan, halkán, sugva mondta a mester:

— Ezt a leányt szerettem.

Sokáig hallgatott a két férfi.

— És most uram, parancsolj velem! Le-fesselek?

A herceg egy pillanatig gyanakodva nézte a festőt. Annak az árca tiszta és nemes volt, évanatlan, mint egy gyermeké.

— Nem, nem fogsz lefesteni, jóban és rosszban sokszor kell legyőzöm ember-voltomat. Nem festhetsz le engem. De velem kell jönnöd udvaromba. Valahányszor hivattal kell adnom, te is ott leszel eldönteni, ki a hivatott a feladatra.

És így történt. Egy hosszú életen át volt szolgálója, társa, barátja a festő a hercegnek. Egy életen át együtt néztek az arcon át a lélekbe és gyűjtöttek sok, szomorú bölcseséget. Még sokszor volt úgy, hogy fájt egy jóreménység, bizó hitet feladni egy keserű megismerésért, de megtanulták jóra használni a rosszindulatot is és örülni az igénytelenség mögé rejtőzött érdemnek.

És a város virágzott. A béke, a jólét lármája töltötte be az utcákat és a házakat. Csend csak fent volt a várkastélyban, a hol egy ősi este két magas, sötét tallárba öltözött, szép, ősz öreg ember ült a kandalló előtt.

— Őszre fordul megint az év, bucsuzó őszi elmúlásra. Ember-látó szemmel jártuk együtt a világot. Ismerjük talán már egymást is. Mondjad mester, most már le mernél-e festeni engem?

— Le mernél. Hallod ott lent hogy dobog országod szive: a város. Nyugodtan és

erőtlenül, mint egy olyan emberé, a ki biztonságban érzi magát. És ezt fejedelme erényének köszönheti.

— A fejedelm erénye nem mindig a jók és kevesek erénye, — sóhajtott a herceg. — Nem, nem uram. Emberi voltodat is szeretnem kellett egy életen át és bizvást vállalom, hogy lefesselek.

— Jól jó! Hiszen most már talán minden is. Titoklító szemed ítéljen már felettem is.

A fejedelm kényelmesen elhelyezkedett karosszékeiben, a mester pergamentet és írót vett elő és rajzolni kezdett.

Mélyen elmerült a munkában. Egyszer aztán mesdöbbenve ejtette le íróját.

A pergamentről egy semmitmondó, halott fej nézett rá üveges szemével.

A fejedelm örök álmat aludta a karosszékeiben elpihenve.

TURKESZTÁNI EMLÉKEK.

Egy hadifogoly jegyzetei. — Irta dr. Lupkovics György.

(Vége.)

Az egykori hatalmas Tamerlán-birodalomnak ekkor már csak romjai és emlékei voltak meg és eltűntek azok a nagyszerű kulturalkotások is, a melyekkel Turkesztán földjét termékenyíté tették. A csatornákat nem gondozták, az Amu-Darját a chivaikai a Káspi-tóval hatalmas gátakkal elvezették az Aral-tóba és így sivatag lett az Aral és Káspi-tó közti nagy terület. Így akarták utját vágni az oroszok előnyomulásának. Ha még tekintetbe vesszük, hogy a XIX. század folyamán Turkesztán egy részét nomádok, az oázisokon épült városokat pedig többnyire elpuhult kereskedők lakták, úgy könnyen megérthető, hogy a kisdéd, de jól szervezett orosz haderők oly kitűnő tisztek vezetésé alatt mint: Szkobelew, Kaufmann, Kuropatkín, könnyű szerral és nagyobb áldozatok nélkül foglalhatták el Turkesztánt.

Többszörös puhulatolás után a múlt század 50-es éveiben indult meg a hódítás egyfelől Orenburg, másfelől a Káspi-tó irányából. Két expedíció áthatolt a Karakum és Kizilkum sivatagokon és a 70-es években már befejezést is nyert az okkupáció. A következő években az oroszok kiterjesztették hatalmukat Kináig és Afganisztánig és Indiától is csak egy 40 kilométernyi keskeny afganisztáni földszáv választja el Turkesztánt, a melyet egy nemzetközi határmegállapító bizottság jelölt ki.

Buchara és Chiva kánjai nem hódoltak meg teljesen; felszúverén államok maradtak, a két kán is megmaradt trónján, hatalmuk azonban a gyakorlatban jóformán semmi. Különösen, mióta a 90-es években befejezték azt a hatalmas vasutvonalat a mely a Káspi-tó partjától: Krasznovodszkától Tas-

kentig és egy elővárással Andizsánig a Pamir tövéig és Taskenttől Orenburgig vezet.

A mint Turkesztán katonai meghódítása be volt fejezve, az oroszok valóban mesteri kézzel látták hozzá a meghódított tartományok Oroszországhoz való minél szorosabb hozzáfűzéséhez. Az első főkörmányzó a német eredetű Kaufmann tábornok kitűnően értett a szervezéshez. A különböző törzsfőnököket hol erős kézzel, hol ajándékokkal tartotta sakkban. Idővel kitűnt, hogy a mohamedán benszülöttek nagyon szeretik a pompázást, ezért bőven osztogatták a czimket és kitüntetések. sőt katonai rangokat is adományoztak. Ekként, kisebb lázadásoktól eltekintve, az oroszok megszilárdították hatalmukat.

IV.

Turkesztán a czári Oroszország évi főkörmányzóságát képezi. Északra a steppei főkörmányzóság: Turzái, Akk-molinszk és Szemirjecs latinszk kormányzóságai határolják. Kelet felé a kínai Tibet és Dzsungária, délre Afganisztán, nyugatra Perzsia és a Káspi-tó képezik határait. Chivát és Bucharát mint hűbéres tartományokat leszámítva, öt oblaszra (körmányzóság) van közigazgatásilag felosztva. Oblaszt Szir-Darinszkij Takent fővárossal a Szir-Darja mellékét foglalja magában. A Kína felé eső oblaszt, neve: Szemirjecs, a földrendések által rombadöntött és porából még alig fölélelt Wjerni székellyel. A Tien-San még most is belső evolúcióban lévő roppant hegytömezei e körmányzóságban vannak, hol egymást érik a tektonikai földrengések, a melyek a nemrégiben virágzó főhlyét: Wjernit is romba döntötték.

Afganisztánnal határos a termékeny Fergana, a melynek széké városa a hódító Szkobelew tábornoktól kapta nevét. A Zerawsan folyó partjain terül el a samarkandi oblaszt, mely annyira igénybe is veszi a Zerawsan vizét, hogy az már el sem jut az Amu-Darjába. Perzsia szomszédságában és a Káspi-tó melléken lévő oblaszt Zakaszpiszka nevet visel és magában foglalja az egész Uszt-Urt platót is. Főhelye: Aszhabad, az ősi Geok-Tepe alig néhány kilométerre fekszik a perzsa határtól.

Az egyes oblaszok, melyeknek élén egy-egy tábornok áll, njezdekre (kerület) vannak felosztva s a kerületi parancsnok: „njezdni nacsalnik” rendesen egy ezredes. A közigazgatás élén azért áll mindenütt katona, mert egész Turkesztán a hadügyminiszter igazgatása alatt áll.

Folyói közül a Szir-Darja a Tien-San hómezőiből táplálkozik, az Amu-Darja pedig a Pamirban veszi eredetét; régen Oxusnak hívták. E két folyón kívül még néhány kisebb folyó szolgáltatja az életet elemet, a vizet. A Zerawsan, mely a sivatagban vész el, Szamarkandot öntözi; az Ili a Balkas-tóba szállítja vizét és útközben Szemirjecs-

termékenyíti. A Balkas-tó, mely Szemirjecs határára fekszik, hét folyó vizét veszi fel, miért is a folyók által öntözött medenczét: hét folyó országának is nevezik. Ugyancsak Szemirjecsben van az Iszik-kul-tó, melynek gyönyörű alpesi vidéke van. A merwi oázis, a melyen a czári családnak van pompás birtoka és a hol a hírneves tekinczi szőnyegeket gyártják a turkmén asszonyok és lányok, a Murgab és Tedzszen folyók mellékén fekszik. Ez a két folyó valamikor réges-régen az Aral-tóba szállította — vagy az Amu-Darjába — a perzsa hegyek vizét, jelenleg azonban elvesznek a sivatagban. — Az Amu-Darja vízbőségét tekintve a legnagyobb folyó, hajózható is, sőt néhány hadi gőzös is czirkál rajta, főleg azon czélból, hogy a harcziás chivaikat szemmel tartás. Az Aral-tóba hatalmas deltával ömlik az Anni, a mely azonban torkolatánál annyira el van mocsarasodva, hogy a hajók nem tudnak befutni az Aral-tóba. Ezekben a mocsarakban, ép úgy, mint a Szir-Darja és a Balkas-tó ingoványában számos tigris tanyázik. — E folyók átszelve a fekete és vörös homoksvatagot, a Karakum és Kizilkumot, igazi áldást képeznek az itt megtelepedett népek számára. Lakható területek ugyanis csak a folyók mentén és az általuk öntözött részeken vannak. Turkesztán hegyes részén is csak a hómezők alatt van élet, a hol egy szélesebb sávon a nyári olvadás szép erdőket és legelőket kelt életre.

Turkesztán lakossága igen változatos. A Szir-Darja és Ili folyók mellékét a nomád kirgiz-kozák lakják. Nyáron felfelé húzódnak az Uralig, télen meg levonulnak a taskenti oázisig. A hegyvidék völgyeit karakirgizek lakják, Fergánát és a Zerawsan folyó medenczét tadzsikok Chivát a harcziás üzbégek, míg az Amu mentén karakalpakok tanyáznak. A merwi oázist és Zakaszpiszkát turkmének tartják hazájuknak, kik kitűnő lovasok és az orosz hadseregben egy külön turkmén lovas-hadosztályt képeztek. A Taskenttől északra lévő vidéken Csímkent körül német telepek élnek. Ugyancsak elég sok német él Taskentben, hol külön templomuk is van és Kokandban. Az egyes városokban elszórvva sok örmény kereskedőt látnunk. A rokonszenves tatárok nagyjából a közigazgatásban vannak alkalmazva. Hölgyeik egészen átlátszó fátyolt viselnek, némelyek fátyol nélkül is járnak; igen izléses fejdíszük mindjárt megismerhetők. Nagyon szép barna asszonyok vannak közöttük.

Elszórva találhatók perzsák, kik különösen a vasútépítésknél vannak alkalmazva mint munkások, s afgánok és kínaiak, kik

A MINISZTER ÚR LAKÓHÁZA.

viszont a bányákban dolgoznak. Turkesztánnak 7-7 millió lakosa közül csak 10% az orosz, ezeknek is jó része a városokban él. Kisebbségi telepek azonban az egyes folyók mentén is találhatóak. Taskentnek 240,000 lakosa közül 40,000 az orosz és 4000 a német, a többi benszülött, a kiket gyűjtőnévvel szartoknak (városi lakos) neveznek.

Eme sokféle népek összetartására már békében is jelentékenyebb haderőt tartottak itt az oroszok. Talán arra is szolgált az itteni haderő, hogy az indiai angoloknak ellenlábasa legyen. És hogy az orosz külpolitika túlpillantott a Hindukus lejtőin és Pamir fensíkjaiban, mutatja az, hogy még az utóbbi években lázas sietséggel megépítették a transversális vasuti vonal egy mellékágát Merwtől Kuskiig, mely az afgán határon fekszik. Kuskit azután mint határerődöt megerősítették és nagyobb katonai raktárakat is létesítettek, a hol annyi vasuti anyagot halmoztak fel, hogy egy esetleges indiai haderő esetén nyomban megépíthették volna a vasutat az afgán földön fekvő Heratig és előnyomulhattak volna Kandaház-Kvetta irányában, ameddig viszont az angolok épí-

tették ki indiai vasút vonalaikat Beludzsisztánon át.

Bizonyára ezt a célt szolgálja a Pamir tövéig: Andizsánig vezető vasút is, a melyhez újabb egy stratégiai út is járul a Pamiron át, a melyen könnyű tüzérség is fel tud vonulni. Ezenkívül a Pamir völgyeiben számos „Post”, azaz katonai őrszem van elhelyezve. Hogy a kínai határon Guldza, a havasokban „Pamirszkij Post” elnevezés alatt nagyobb katonai őrség állomásozik, természetesen látszik az orosz világpolitikai nézőpontból.

Mindezekhez járul még az a körülmény, hogy az India felé csak a már említett Kuski-Herat-Kandahar irányából és Pamiron át lehet előnyomulni, mert a Hindukus legalacsonyabb hágója, a Bamian — a merre a legegyszerűbb lenne az út — csaknem 4000 méter magas és csak július-augusztusban hómentes és járható csapatok számára. Az angolok természetesen élnek a megfelelő ellenintézkedésekkel és a Kabul (Afganisztán fővárosa) felé vezető vasútvonalon kívül erős befolyást gyakorolnak az afgán emirre.

Nem csoda tehát, hogy az oroszok felismerték Turkesztán rendkívül kedvező helyzetét az ő világpolitikai céljaik számára és mindenképen emelni akarják. A gyapottermelés, a mely a kontinentális klíma mellett szépen fejlődik, száz milliókat jövedelmez. A gyapot nem tűri a felülről jövő csapadékokat, hanem csatornák útján alulról öntözik. Ezért kitűnően megterem itt, hol eső alig van és vannak oly részek is, a hol évekig nem esik. Az éghajlat szárazsága egyébként is növekedésben van. A természetbúvárok már kimutatták, hogy az Aral-tó vize folyton csökken és talán már néhány évezred múlva teljesen ki fog száradni. Ez a sors vár szerintek az Amu- és Szir-Darjára is. Az éghajlat forrósága is kedvez a gyapotnak. A nyári hőmérséklet eléri a 70°C-t és a Szir-Darja vize nem ritkán 30°C-nál is melegebb. A természet még egyfelől igen nagy területeket homokkal, löszel és kopár hegyekkel borított be, másrészt a folyók mellett és az oázisokon gazdagon gondoskodott pótlásról.

Hogy a gyapottermelés mily hatalmas, elképzelhető már abból a körülményből is, hogy Kokandban nevezetes gyapot-börze van. A gyapot mellett a gyümölcs-kultúra produkálja. A sokféle fajtában termelt és méltán világhírű turkesztáni dinnye mellett a szőlő kánaani fürtökben lóg a lugasokban, a barack, dió, füge, mandola és mazsola az előbbiekkal együtt egész külön vonatokon siet a moszkvai és pétervári piacokra. Rizst is szép

A MINISZTER ÚR MAGA VETI BE A FÖLDJÉT.

SOKORÓPÁTKAI SZABÓ ISTVÁN VOLT KISGAZDA MINISZTER OTTHON.

mennyiségben termelnek, gabonaműveket azonban már keveset, de ott, a hol gabonát termelnek, kétszer is aratnak évente. — Ezenkívül a hegyekben nagy birkanaják legelnek, a melyek szintén igen jelentékeny hasznót hoznak. A birkát lámának hívják és hatalmas zsiréget van hátulján.

Nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy a hegyeknek 2000—4000 méterig terjedő hóviz által öntözött területei igen termékenyek és ott vad állapotban teremnek a gabonaművek és a szőlő. Diófából pedig egész erdők vannak Os, Namangán és Margelan környékén Ferganában. Ha még hozzáveszünk, hogy számos petroleum-forrás és széntelep vár még kiaknázásra, úgy bátran állítható, hogy Turkesztán az orosz birodalomnak nemcsak érdekes, de igen értékes része is. Meg is tett a cári kormányzat mindent, a mi a tartomány gazdaságilag és kulturális értékeit növelheti. A hatalmas vasútvonalon igazán kényelmes kocsiokban lehet utazni. Közvetlen kocsik közeledtek Szent-Pétervárról Moszkvára — Szamara — Taskent — Andzsán között.

A természettudósok egész seregét küldték ki a hegyek, tavak és folyók tanulmányozására, nagyarányú csatornázást kezdtek a Golondnája steppében, iskolákat létesítettek, emelték a szőnyegipart és „jót fizetett” tisztviselőket helyeztek el szerzetesek. — Mindent a sokat szidott cári uralom végezte. Alig kerekedtek felül Lenin és társai, a virágzó Turkesztán is megváltozott. Éhhalál lépett a gazdagság helyébe, a kokandi híres bazárt egy felkelés után tüzéség lőtte szét és az utcákon százsámra álldogáltak a koldusok. Ime, ilyen különbség mutatkozik a cári uralom és a világszabadító bolsevik világrend között!

V.

Alig ismerkedtünk meg a taskenti élettel, midőn sorsunk intézői, a fölkormányzóság hadifogoly-osztálya, melynek élén hosszú ideig von und zu Müller tábornok, a Taskentben elhelyezett egyik orosz dandár parancsnoka állott, tovább küldött bennünket Perzsia felé. De alig voltunk ott néhány hétig, már áthelyeztek bennünket Chodzsentbe, a hol a hadifogolyos végtelenség látszó 3 évét — kisebb megszakításokkal — eltöltöttem.

Chodzsent Turkesztán egyik legrégebb telepítvénye és Nagy Sándor birodalmának volt legszűkebb erődítménye India ellen. A „Világ menyasszonya” nevét viseli ez a hely és ha nem a kietlen kreposztban s a Szir-Darja pusztá partján lévő baraktáborban kellett volna eltöltenünk szép éveinket, bizonyára csak kedves emlékekkel távoztunk volna innen.

Chodzsent a Szamarand-andzsáni vasúti vonalról 14 kilométerre fekszik északra a Tien-Szan nyúlványai tövében, a melyektől a Szir-Darja választja el. A sziklás és homokos területen néhány száz km²-en terül el ez a termékeny oázis, a mely üde növényzetét nemcsak a Szir-Darja csatornáinak, hanem a köves talajból kibukkanó számos forrásnak is köszönheti. A Szir-Darja emelkedő északi partjain azonban hirtelen megszűnik a növényzet és szürke egyhangú sziklasivatag váltja fel. A mint elhaladunk az oázison, a mely az áprilisi tavasz teljes pompájában ragyogott, élvezettel szívtuk magunkba a balzsamos illatot, a mit a sok ezernyi mandula, barack és fügefafa ontott ki magából. Daczára annak, hogy csak áprilisi volt még, teljesen nyáriasan volt minden kifejlődve, sőt a gyümölcsfák már nagy termést mutogattak. A gyapotmezők sűrű és magas zöld leveleikkel pompáztak, a rizs-földek erős öntözés alatt voltak és a szőlő-lugasok is teljes árnyékot nyújtottak. Egyszerre azonban véget ér a dús természet és előtűnik áll 8 méter magas falával a „kreposzt”, a melyet 1866-ban foglaltak el az oroszok.

A magas falak agyagból vannak készítve, széles körbástyákkal: az északi falba egy magasabb torony van beillesztve, a mely az őrség utolsó menedékét képezte s igen jó megfigyelő hely is volt. Innen széles kilátás nyílik dél felé a Pamir tetőktől egészen a

perzsi határokig nyúló hegygerincek csúcsaira. Milyen a középkori hóval vannak borítva és ha a lenyugvó nap sugarai megáryozzák a jég- és hómezőket, a látvány sokkal impozánsabb még, mint a tiroli Dolomito „Alpenglühn”-je.

A kreposzt udvarán kaszárnyák vannak, ezek fognak ezentúl állandó lakhelyül szolgálni számunkra. Az orosz őrség parancsnoka elég udvariasan fogadja a pljeniket (hadifogoly) és mindjárt ki is utal számukra egy jó nagy legénységi szobát, hol valamennyi magyarnak el kell helyezkednie. Az idősebb tiszték és orvosok részére külön szobákat tartott fenn Taranyenko paprapszék (zászlós) és kijelentette, hogy vendégeknak tekinti a hadifogoly tiszteket és a vendég-jog minden vonatkozásban megillet bennünket. — A későbbi évek folyamán kitűnt azután, hogy kissé kellemetlen vendégek voltunk, s néha mint kalizikába zárt madarat tartottak, de Taranyenko — azt meg kell adni — a formák embere volt és sohasem volt felhevülve, hanem pezsgő véru ifjú és bohó társainkat egy mohamedán főpopt is megszerényítő nyugalommal csukatta le.

Kezdődött az elhelyezkedés. Vaságyakat kaptunk, a melynek deszkái közt nemcsak a háború folyamán megismert rovarok, hanem a százlábúak is tropikus-bőségben hemzsegték. Mit tétel legyünk? Petroleumot kértünk, azaz leöntöttük az ágyat és meggyújtottuk. Ez a módszer hatott és másnap már a megszenesedett deszkákon pihenhetünk ki a hónapokig tartó hanyatttás fáradságait. Rövidesen berendezkedtünk. 1915-ben még olesó világ volt. Megalakítottuk tiszt konyháinkat, melyet egyik bajtársunk nagy buzgalommal vezetett. Lassankint megbarátkoztunk, bevásárlásaink alkalmával a tadszikokkal és meglepetéssel tapasztaltuk, mily könnyen tanulták meg a mi nyelvünket. Volt köztük olyan is, a ki néhány hónap alatt egész szaporán megtanulta beszélni a magyart és ha feléje közeledtünk, már messziről magyarul üdvözölt és kérdezte, mi újság Budapesten?

Legkellemetlenebb körülmény az volt, hogy lakásunkba, az egyetlen nagy szobába mind több és több bajtársunkat helyezték el, a kik máshonnan lettek áthelyezve. Egyedüli szerencsénk volt, hogy megengedték a kijárást a városba és a fürdést. Korá reggel már csoportosan mentünk fürödni a Szir-Darjába, a mely itt meglehetősen erős sodru és pompás színjátékokban gyönyörködhetünk, a mikor a lemenő nap sugarai a levegőben szállongó finom lösz-homokszemcsékben szivárványszínekben csillogva a folyóra vetődtek. — A komolyabb fiúk mindjárt hozzáláttak a tanuláshoz. Felkerestük könyvrendelésinket a moszkvai és szentpétervári könyvkereskedőket, kik szívesen tettek eleget kérésünknek.

De különösen nagy hálával tartozunk a testvér finn nemzet fiainak, kik mint helingsforsri könyvkereskedők leggyorsabban küldték el a legkülönbözőbb könyveket. A hol a Szir-Darja partjain egy-egy berek volt, ott leheverésztünk, ki Dante: Divina commediájában, ki meg Montesquieu: Esprit des lois-jában elmélyedve. Ha elég volt a tanulásból besurrantunk a folyóba. Ha kifáradtak izmaink, leheveredtünk a parti homokba és gyűjtögetni kezdtük azokat a finom kis aranylemezeket, a melyekben a parti homok bővelkedett. Majd hosszabb sétára merészkedtünk a part mentén. A Szir-Darjának 5—6 méter magas lösz-partja mindenütt gyümölcsös-kertekkel van borítva. A meredélyek szelén sok helyen kis lugasok vannak kiépítve, a hol pedig a part alacsony, ott a vízbe vert pilótákon vannak a kised lugasok elhelyezve, a hol színes szőnyegeken elterülve, igazi keleti kényelemmel szürsölgetik lenge öltözetű mohamedánok az elmaradhatatlan teát.

A nap bármely szakában látni teázókat. Órákig ülnek, szinte mozdulatlanul, csak mikor Mohamed órája üt, kelnek fel és ajtatosan kiterítik a derékon hordott kendőt és arra letérdelve Mekka felé fordulnak és imádkoznak. Néket sehol sem látnak az imaházban. Ók otthon vannak és a háztar-

tás dolgát végzik. Egyetlen szórakozásuk az, hogy a rokon nők néha-néha összejönnek és vig labdázással és egyéb játékkal töltik az időt.

Európai értelemben vett társas szórakozásnak híre sincs. Sokszor annyira megsajnáljuk a női nemet, különösen mikor megláttuk még, hogy az egész külön elhelyezett női lakosztályba — a hárembe — senki idegennek sem szabad belépnie. Még fátvól nélkül is csak a legközelebbi hozzátartozók előtt mutatkozhatnak a nők. S ha megcsalná az asszony az urát — a mi egyébként sokkal ritkább dolog, mint Európában — úgy a férj megölheti nejét. E törvényerővel elött mutatkozhatnak az oroszok nem ismerik el és ha előfordul ilyen eset, a férjet meg is büntetik, de rendszerint enyhén.

Csak mikor Ramazán ünnep van, akkor mulathatnak az asszonyok is szabadabban. Napokig tart ilyenkor a vig élet, költélan-csoszok és egyéb cirkszi mutatványosok serege lepi el a várost, a mely csak úgy hemzseg a színes kaftánoktól és turbánoktól. A mutatványokat a nők rendszeren a házak tetejéről szemlélik.

Tartózkodásunk alatt szorosabb barátságot kötöttünk Mirza kereskedővel, a ki elmagyarázta nekünk, hogy még a férjét sem választhatja meg a nő szabadon. Ugyanis a férfi anyja választja a menyasszonyt, a ki csak az esküvő után pillanthatja meg férjét. A véglegesen és menyasszony mindegyik saját családjával üli meg az esküvőt egész külön és csak a lakodalmat követő nap reggelén adják át a feleséget urának, a ki azután hazavezeti az asszonyt, miután az asszony vételárát az asszony apjának kifizette. A férfiak általában négy feleséget vehetnek, többet ne vegyen a férfi ok nélkül, mondja a Korán. Ilyen ok lehetne például a magtalan-ság. Különben is csak gazdag ember engedheti meg magának ezt a fényűzést, hogy több női lakosztályt rendezzen be feleségeinek. Egyébként ezeket a mohamedán szokásokat nagyjában követik azok a bucharai orthodox zsidók is, kik szintén elég jelentékeny számban vannak itt elszórva. Ok is többnejűségben élnek, tehát náluk is ismeretlen fogalom a feltékenység.

Kalandozásaink gyakran megakadályozták azok a szélviharok, a melyek Turkesztán sajátos tüneményei. Minthogy a nyári hőmérséklet — mint már említettünk — néha eléri a 70° C-ot, már tühettelenné válik a forró levegő. Ellenben a hol növényzet nincsen és így a kisugárzás is elmarad, vagyis kint a sivatagban, éjszaka a hőmérő csaknem 0°-ig süllyed. Néha azután valahol Szibériában a Jeges-tenger mellékén megmozdul a légmozgás és orkánszerű vihar sövít végig a pusztákon. Jaj ilyenkor a karavánoknak! A nap elsötétül, sűrű homok-tölcserék vágatnak végig a sivatagokon és a hegyeket áthatolhatatlan homokdűk fedeli el. A nap annyira elsötétül, hogy lámpa mellett lehet csak dolgozni. A finom homok a vihar után még napokig szállong a levegőben és a legszorosabban elzárt vas ablakredőnyökön is átszivárog annyira, hogy finom homokréteg fed el mindent. Az ember orra, szája és füle tele rakodik a finom homokszemcsékkel és még a léleket is nehezé válik. Ilyenkor még a skorpiók is elbujnak, a melyek különben elég gyakran szokták volt megzavarni éjjeli nyugodalmunkat.

Máskor meg a sáskajárásokhoz némi változatosságot. Messze az Ili folyó medencéjében kikelnek a rajok és bámulusok gyorsasággal törnek előre. Mint a záporosó, úgy hallatszák zúgásuk, a nap elsötétül és a virágzó oázisok néhány óra alatt tönkre mennek. Mintha a természet gondoskodni kívánt volna arról, hogy az oázisok lakói se bízzák el magukat túlságosan és a jégeső és filoxera helyett sáskajárást bocsátott e földre, a mely még a túrleles mohamedánokat is kiharossa sodrúkból.

Első nyarunk így gyorsan múlt el. Hirtelen beköszöntött a tél. Egy szép őszi napon fagyra ébredtünk és a fák zöld levelei mind a földön heverték. Idejük sem volt megsárgulni. Ugy szokták összeszedni takarmányul.

A hőmérő fagypont alá is leszállott és a hadifogoly-társaság beszurult a barakkokba, a hol a megmaradt egyetlen szórakozást, a tanulást is szűkre kellett szabnunk. Bizony nem lett volna olyan nehéz a tél, ha mindenki szorgalmasan szellemi munkával foglalkozott volna. Sajnos, sokan voltak, különösen a magyar bajtársak között, a kiknek ehhez semmi kedvük sem volt és nagyobb részük kártyázással töltötte el a téli napokat és nem hagyta tanulni a tanulni vágyókat. Pedig ezeknek a szomorú éveknél egyetlen haszna az volt, hogy ismereteinket kibővíthettük. A szorgalmasok együvé bujtak és fagyoskodva bár, de rendíthetetlenül tanultak tovább. Hisz nemcsak mi fagyoskodtunk, hanem fajrokonaink, a tadszikok is. Nekik nincs kályhájuk, ezt csak az igen gazdagok és világlátottak szerezték be modernebb házaikba. Telen a teaházak közepén lévő földbe mélyített kis ürt töltik meg parázssal, arra egy fedőt tesznek és betakarják szőnyegekkel és a teázók oda dugják lábukat melengetni és letakarják szőnyegekkel és úgy élvezik a mindennapi teát.

A télnél is elég hamar vége lett azok számára, a kik idejüket hasznosítani tudták. Az új tavasz azonban szomorúan indult. Föllépett a kiütéses tifusz és a hadifogolytemetőben egyre hosszabbak lettek a sorok. Távoll, rideg hegy tövében jelölték ki a hadifogolyok örök nyugelyét. A sírokon virág se zöldül s az egyszerű fejűket rövidesen kiszagattja a sivatagi szél. Nemsokára új jövevények jöttek. A Bruszlyov-féle offenzívában az oroszok számos foglyot ejtettek. A foglyokat elküldték Szibériába, s azután onnan — sokakat meg egyenesen is — Archangelszkbe szállították, ott hajókba tömtek és átvitték a Fehér-tengeren Kandalak-sába a Kola félszigetre és onnan a Murmann-vasút építésére. A mocsaras tundrákban addig dolgoztatták a foglyokat derékig vízben, mocsárban állva és ezernyi moszkítólt kinezva, míg az egyhangú és üres táplálkozás folytán skorbutba estek. Ekkor azután visszavitték őket Archangelszkbe, ott teherkocsikba gyömöszölték és leszállították Taskentbe. Ott azután a még élve maradtak — sok szállítmánynak csak a fele érkezett meg élve — parancsot kaptak a holttestek eltemetésére. Mikor nagy kínlat ez is elvégezték, kórházba szállították szegény társainkat, s a mint ismét képesek voltak valamelyes munkára, kivitték vasutat építeni a sivatagban az afgán határ felé. Naponként egy pohár dohos víz volt az italuk, rohadt kása az enniavójuk. Nem csoda, hogy nagy részük megszokott. Neki mentek az Amu-Darjának és Afganisztánba próbáltak eljutni. Legtöbbjüket azonban a határon cirkiáló lovas különítmények elfogták és kellő éheztetés és verés után elküldték Chodzsentbe.

Nincsen kifejezés, a mely ezeknek a szegény bajtársainknak nyomorát leírhatná. Legtöbbször táplálkozás miatt és mint az árnyékok bolyongtak a kórház udvarán, miglen oszló-féleben lévő vérük felbomlott és ok is a szirtes temetőbe kerültek. Volt olyan hadifogolytemető is — a zolotája-ordai, — hol az orosz parancsnok összetörette a holttesteket, hogy így kisebb koporsóra legyen szükség és a megmaradt faanyaggal — üzletet csinált!

Skorbutba esett szegény bajtársaink utolsó pillanatukig eszünkél voltak és sokan közülük még mindig reménykedtek, hogy megláthatják szülőföldjük szép határát. Hitük oly erős volt, hogy inkább nyomorultul elpusztultak, de nem léptek be az árulók sorába. Ezekre borult így az örök éj, sirtantjukat nem öntözi a túlélő kedves magányos könnyeivel, virág sem fakad, bimbó se nyílik a sziklás földön, a mely sokat szenvedett testüket takarja! De legalább emléküek él és kegyeletes kötelességnek tartom megemlékezni e kedves bajtársaimról, eme névtelen hőskökről, kik mindentől távol, a mi kedves, emberfeletti szenvedtek és némán tüntek el a messze Ázsia jeltelen sirjaiban!

Az Északamerikai Egyesült-Államok fővárosában: Washingtonban van egy temető, abban egy síremlék e felirással: „A névtelen hőskökről”!

Ezt a síremléket azon elesett katonák emlékére emelték, kik az Unió függetlenségi harcaiban estek el és kiletüket megállapítani nem sikerült.

Ha majd egészen elcsendesedik a világ-háború vérzivatarja, mi se feledkezzünk meg ama sok ezer hőstestvérünkről, kik Szibéria hómezőiben és Turkesztán homoksvatagjaiban alusszák álomnélküli örök álmukat!

VI.

Hosszabb sétáink alkalmával, melyeket rendszerint titokban és szűke tettünk, sokszor tapasztaltuk, hogy a tadszikok mily jó indulattal vannak velünk szemben, mennyire sajnálták foglyosorsunkat és vigasztalni igyekeztek, hogy ok is félig-meddig foglyok. Meggyőződöttünk arról is, hogy tudják ázsiai származásunkat. Az öregek nagy tisztelettel emlékeztek meg Vámbéryről, a ki erre is járt kutatni a magyarok eredete után. Sok hasonlatosságot is fedeztünk fel a magyar nyelv és a tadszikok nyelve között. Csak hogy nehány teljesen azonos szót említsek: az alma és dinnye ott is ugyanolyan nevet visel. Az egyes községek élén, a melyeket kis lakoknak neveznek a mi községi bírónak megfelelő egyén áll, a ki „aggszakáll”-nak hívnak és így tovább.

Sajnos, 1916 tavaszán már megszüntették a mi szabad kimenőnk és így néprajzi megfigyeléseinket is szűk határok közé kellett szorítanunk. Ugyanis akkoriban néhány merész és vállalkozó német tisztnek sikerült Kinán és Tibetet át behatolni Szemirjecsbe és ott a törzseket fellázítani.

Pappenheim német őrnagy és von Hautig vezérkari tiszt vezetésével, pedig többen a Yarkend-kasgari vonalon át Afganisztánba és Bucharába lopódtak be, daczára annak, hogy közülök egyezeket az angolok India északnyugati részén Hunza-Nagárnál elfogtak. Ok úgyesen dolgoztak, hogy rövidesen egész Turkesztánban lázadó mozgalmak keletkeztek.

Ekkor a hadifogolyokat is szigorúbb őrizet alá helyezték, bennünket pedig átszállítottak a chodzszenti kreposztból a Szir-Darja északi partján épült barakk-táborba. Ott már teljes pusztaság volt. Egyetlen egy árnyékot adó fa volt a parton és annak tövében találtunk egy kis árnyas helyet. Így ezentúl csak a sivatagból szemléltük a túldalalon zöldelő oázist. Áthelyezésünk előmozdította még az is, hogy az a kevés orosz intelligens ember, a ki a társadalmat Chodzsentben alkotta, szintén nem jó szemmel nézte a mi szabad járásunkat a városban. Ez ez nem is volt érthetetlen. Az a kevés orosz hölgy, a ki a városban lakott, abban találta szórakozását, hogy esténként, mikor a forráság már engedett, a folyón csónakozott és e mulatságukat a sok fürdő magyar hadifogoly tiszt meglehetősen zavarta. Ha még hozzáveszünk, hogy néhány pajtásunk kalandok után is nézett, sőt merészégektől sem riadt vissza, úgy egészen érthető volt a velünk szemben megnyilvánult ellenszenv.

Nyáron azután a zavargások oly komoly méreteket öltöttek, hogy az orosz-japán háborúban nevezetessé vált Kuropatkin tábornokot neveztek ki Turkesztán fölkormányzójává, a kinek formális hadjárattal kellett viselni a szemirjecszi lázadók ellen, a kiket ugyan sikerült visszavernie, de nagy részük a szomszéd Kuldza kínai tartományban húzódtott meg.

Helyzetünk ekként rosszabbodván, — türelmünk is fogytán volt — szökési tervek kezdünk foglalkozni. Vállalkozó szellemű bajtársaink közül néhányan meg is szöktek, azonban rövidesen elfogták és Szibériába szállították őket. Nekünk pedig az őrizet megszigorítása mellett tudunkra adták, hogy újabb szökési kísérlet esetén katorgára (kényszermunkára) visznek.

A forró nyarat 1916-ban szokatlan kemény tél váltotta fel. November elején valóságos hófúvások voltak, a mire az oázis legrégebb lakói sem emlékeztek. Ugyancsak dideregünk jéges és világitás nélküli barakkjaink-

ban egész télen át s mikor tavaszodni kezdett, kitért az első orosz forradalom.

Kerenszky lett az első államférfi és hadvezér, a ki a helyett, hogy gyors és előnyös békét kötött volna, a hosszas háborúban kifáradt orosz népet Lenin és Troczkij karjaiba kergette.

1917 őszén már Lenin és pártja vette át az egész hatalmat. Ekkor kezdődtek a polgárháborúk és lázadások véres sorozatai, Turkesztánban pedig az éhínség is. Turkesztán ugyanis kevés gabonát termel, behozatalra szorul. Az egyik úton a kaukázusi törzsek függetlenítették magukat és különösen a harcziás cserkeszek és csecsenek megakadályozták a vasuti forgalmat. A másik vasútvonalon Orenburg környékén Dutow kozák tábornok folytatott irtó harcot a vörösek ellen.

A hadifogoly helyzete kritikussá vált. A forradalmak folytán teljesen felborult minden rend és a hadifogolyok elszedélni kezdtek. Csak a bétégek és azok maradtak ott, a kik nem érezték elég erőt arra, hogy megszökessenek haza felé. Tavasszal (1918) Dutow kozákjait visszaszorították Akkmo-linszk és Turgáj steppéire és felszabadult az orenburgi vasuti vonal. Barátainkkal nyomában útra keltem én is, a még Kerenszky által felfogadott áruló cseh hadifogolykból toborzott hadosztályoknak Ukrajnából való visszahívását megelőzhattük és 12 napig éjjel-nappal utazva, 38 hónapi turkesztáni számkivetés után Orsánál csapataink által megszállott területre értünk. Hogy mit éreztünk megszabadulásunkkor, azt leírni nem lehet, de az olvasók elképzelhetik.

Hiszek egy Istenben.

Hiszek egy hazában,

Hiszek egy isteni örök igazságban

Hiszek Magyarország feltámadásában.

Amen.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A bolsevizmus Magyarországon. Hatalmas, csaknem kilenczszáz oldalra terjedő kötetben, a mely a mai viszonyok között kiadói erőfeszítésnek is példátlan, a Franklin-Társulat kiadta az első összefoglaló, komoly tudományos színvonalon álló könyvet a legközelebbi mult magyar történetének izgalmas epizódjáról, a bolsevista korszakról. A nagy munkát gróf Andrássy Gyula, Berzeviczy Albert, Mallekóvits Sándor és báró Wlassics Gyula közreműködésével Gratz Gusztáv szerkesztette s közelebbi kiadásra is kiváló szakemberek írták egyes fejezeit, a melyek minden oldalról megvilágítják a bolsevizmus intézményeit, intézkedéseit és módszereit, teljes és tudományosan objektív képét adják mindannak, a mi a végzetes négy hónap alatt ebben az országban történt az állami és politikai élet, a gazdaság, a köz-igazgatás és igazságszolgáltatás és kultura terén. A bolsevizmus egész torz rendszerét körül fel a nyugodt, tárgyilagos fejtegetésekből, számtalan olyan részlettel, adattal és szemponttal, a melyeket nem tudhatott az sem, a ki ezt a szerencsétlen korszakot átélt, — csaknem az egész anyaga a könyvnek újnak tetszik még a többé-kevésbé beavatott olvasó előtt is. Gratz Gusztáv mélyen járó, szellemes bevezetésben fejt ki a magyar forradalom természetrajzát, Fabián Béla saját tapasztalatai alapján rajzolja meg az orosz proletárdiktatura, „az orosz mint” képét. A tanácskormány belpolitikájáról Hoitsy Pál, külpolitikájáról gróf Andrássy Gyula, a propagandáról Balogh József, a terrortól Mendelényi László, a vörös háborúról Breit József tábornok, Lakatos Géza és Fleischacker Rudolf századosok tájékoztatnak, a gazdasági életet Mallekóvits Sándor, Németh József és Tóry Gergely fejtetik, a közigazgatásról és igazságszolgáltatásról báró Wlassics Gyula, Egyed István, Magyar Zoltán, Székács Aladár és Staud Lajos, a kultura dolgairól Berzeviczy Albert, Balonyi György, Riedl Frigyes, Imre Sándor, Császár Elemér, Herczeg Ferencz, Lyka Gyula, Csató Elemér, Bárdos Arthur, Neubauer Gyula adnak képet. Berzeviczy Albert naplójegyzeteit is közli, a függetlenség pedig Fabián Béla az orosz ellenforradalomról, Vornle János a bécsi magyar komitè munkásságáról, Országy Sándor pedig a pénzügyek némely részleteiről mond el érdekes dolgokat. Hat térképmelléklet egészíti ki a könyv szövegét. A könyv megjelenését valóságos eseménynek kell tekinteni, — a magyar szellemi élet hatalmas eredményü lezámolása ez a bolsevizmus-

sal. Külső kiállítás dolgában is becsületére válik a könyv kiadásának, a legjobbat adja, a mit a mai keresves papir- és nyomdai viszonyok közt lehet.

Szegedy Emma, színésznő. *Moly* Tamás íly című regényét mi köztük először 1919-iki évfolyamunkban. Olvasóink a tanui, a regény finomságokban igen gazdag, érdekes, nemcsak szellemi munka. Olyan témát fog meg, a mely a legérdekesebb komplikációkat nyújtja: a színésznő helyzetét, a polgári világhoz való viszonyát, művészi vergődéseit, sikereit és kiábrándulásait, a rajongást és szerelmet, a mit maga iránt támaszt, egy boldogtalan szerelem lehűtő emléket a szíveben. Szegedy Emma alakja tisztán és pathetikusan emelkedik ki a regényen, fölébe emelkedve a többi körülötte forgoló alakok közül. — érdekes nőalakokban elég szegény modern regényirodalmunkban már csak ezért is jelentékeny helyet foglal el *Moly* Tamás regénye. A vidéki színész-élet adja meg a milieut, a melyben Szegedy Emma él és küzdök, ezt a furesa, elhettelen, léha és mégis művészi temperamentumtól átmelegített emberfajt kitünően ábrázolja az író néhány könnyedén és biztosan odavetett alakban. Érett, megállapodott író őszinte nyilatkozása ez a regény, enyhén feminista rezignáció lebeg felette, mint finom, zamatos illat s ebből a hangulatból fakad előadásának halk szépsége, a finom apró részletekkel való gyönyörködő jellemzés. A regényt a Franklin-Társulat adta ki igen szép kiállításban.

Ifjúsági könyvek. Az ideai karácsonyra a nehéz viszonyok dacára is több érdekes ifjúsági könyvet adtak ki kiadásra. — válogathat belőlük a közönség kedve szerint. *Dörnyögő Dömötör* új könyvvel jelenik meg, mintegy az elhunyt *Sebők* Zsigmond utolsó bucsújaként a gyermekek világához, melyet a kitünő írónk nagyon szeretett. A mulatságos maczkó ezúttal mint önkéntes szerepel a világ-háborúban és persze sok furcsa dolgot csinál. *Benedek Elek Őcsike nagyszerű gondolatai* című bájos könyvével szerez örömet a kis olvasóknak. *Lampérth Géza A munka hőse* című regényével komoly erkölcsi tanulságokkal teljes regényt ad. Ezeket a könyveket igen szép kiállításban a Franklin-Társulat adta ki. Az Athenaeum *Kodályné Réz* Lolának, a *Filoména* szerzőjének egy kis ifjúsági regényét adja ki *Hozofélé* címmel s ezenkívül *Mark Twain Tamás úrfi léghajón* című humoros könyvét. A hajnal néven alakult új kiadóvállalat *Operenciás könyvek* címmel hat könyvet ad ki a gyermekek számára s *Krády Gyula Az olártérítő* című regényét, egy *Andersen* és egy *Grimm* szemelvényes kötetet, *Ruszig* Zsigmond kalandjait és *Hoffmann* Ferenczétől *Az Inka* kincseit.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: *Láng* Kornél dr. egyetemi magántanár, hiyatása közben szerzett hosszú betegsége után. — *Timár* Lajos műszaki tanácsos, a *Burvasut* főmérnöke, 43 éves korában Újpesten. — *Budaházi Budaházy* Imre, m. kir. gazdasági akadémiai nyug. tanár, 58 éves korában Budapesten. — *Nemes Petőcz* Sándor, nyug. ezredes, több katonai érdemrend tulajdonosa. — *Paulinyi* János, *Zichy Béla* gróf lengyel-tóti uradalmának számvivője, 62 éves korában. — *Raum* János Máv. főellenőr, állomásfőnök, Zirczen. — *Zilahy Kós* Bálint pénzügyi felügyelő, Nyiregyházán.

Mikes Benedekné grófné, szül. charlottenfeldi *Moser* Zsófia, *Mikes* János gróf szombathelyi megyéspüspök édesanyja, 83 éves korában Szombathelyen. — *Özv. Gundel* Jánosné, szül. *Kommer* Anna, Budapesten. — *Biró* Ákosné, szül. *Helischauer* Hedvig, élete 46-ik évében Kaposváron.

KÖZGAZDASÁG.

A Földhitelbank Részvénytársaság igazgatósága elhatározta, hogy folyó hó 18-ára rendkívüli közgyűlést hívott egybe a jelenlegi harmincz millió korona alaptőkének negyvenkét millióra való fölemelése czéljából. — Az alaptőkefölemelés részleteit a közgyűlés fogja megállapítani.

Az Országos Fatermelő közgyűlése. Az Országos Fatermelő R.-T. mai rendes közgyűlése az 1918. és 1919. évekre vonatkozóan az igazgatóság által előterjesztett zárszámadást és mérleget jóváhagyta. A mérleg 9 millió K alaptőke mellett, mely időközben 30 millió koronára felemeltetett, 3.590.489 K 39 f tiszta hasznót mutat ki. A közgyűlés elhatározta, hogy e hasznóból részvényenként 42 K osztalékot fizet, mely e hónap 10-től kezdve a Magyar-Olasz Bank főpénztáránál (Nádor-utca 16) fog kifizettni. A felmentés megadása után az igazgatóság és felügyelő-bizottság eddigi tagjait újra megválasztották.

A Telefontársulat R.-T. e hónap 6-án tartotta évi rendes közgyűlést, mely elhatározta, hogy az 1918/19. üzletévről 30 K, az 1919/20. üzletévről 40 K fizetességek osztalékul és a részvénytőke 10 millió koronára emel-

tessek fel. Minden hét régi részvényre két új részvény vehető át, részvényenként 500 koronáért. A Budapest-Lipótvárosi Takarékpénztár R.-T. kedden tartott rendkívüli közgyűlése elhatározta az intézet alaptőkéjének 30.000.000 koronáról 40.000.000 koronára való fölemelését. Az új részvényekből 30.000 darabot a régi részvényeseknek ajánlanak föl 5:1 arányban 290 koronás árfolyamon, míg 30.000 darab az igazgatóság által szabad kézbe előhelyeztetett. Az elővetteli jog december 15-től 22-ig bezárólag lesz gyakorolható. Ezenkívül a közgyűlés fölhatalmazta az igazgatóságot további 50.000 darab részvénynek általa meghatározott időben és módon való kibocsátására.

KÉPTALÁNY.

II.

A fenti két nagy képtalány megfejtői közt az alábbi négy művet soroljuk ki:
I. *Jókai*: Csataképek. Képes diszkiadás.
II. *Bokor*: Menekülés szibériából.
III. *Masson*: Napoleon és a nők.
IV. *Radó*: Nemzeti dalkönyvecske.
Megfejtési határidő 1921 január 5-ike.

Feladás szerkesztő: HOITSY PÁL.
Szerkesztési iroda: IV., Vármeze-utca 11.
Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és II. kibocsátást, különlegességeket is.
SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégibb csipketisztító, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.
Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

Fiók: II., Főutca 27. IV., Eszák-út 6. Kelesméti-utca 14. V., Harminczad-utca 4. VI., Teréz-kört 39. Andrássy-út 16. VIII., József-kört 2.

KERESZTÉNY FORGALMI IRODA

Budapest, IX., Ráday-utca 16.
Birtokokat, telkeket, házakat, villákat, üzleteket adunk-veszünk és közvetítünk. Bank- és értéktársaság bizományi ügyleteket kötünk és lebonyolítunk. Hirdetéseket gyűjtünk és terjesztünk. Kereskedelmi tudakozódó. Export-import.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherceg-utca 17.

Gyárt legkülönbözőbb békebeli kivitelben: műbát, matracokat, szőnyeget, hűtőket, hűtőket, gummi-güreszáranyákat stb. Dus választék az összes betegápolási gummiárúban és műszerekben.

Hamis fogakat
Brilljánst
Ékszert
Platinát
legmagasabb napi áron
vesz
GROSS ANTAL
BUDAPEST
VIII., József-kört 23
főemelet

Pálinkafőzőüstök

lekvarlózó és mosóüstök
vörösrézből és vashál, ónosra és koppanyorra, továbbá szarvasmészarással gyári áron, nagy választékban. Fa és szén őrással megkötéses előjából «francor»-szarvasmészarással és daráló. Répa- és szecskavágók, vasboronák, Kovácsolt acél ekék vastalajjal; legprémább minőségű rézgátló, raffia, kőpor, rézkőpor és kőnap rakáskorl szarvasmészarással. Szontágh Pál Budapest, IX., Üllői-út 19.

MÉRNÖK-AKADÉMIA

WISMAR a. d. Ostsee
Tájékoztatóval szolgál a Titkárság.

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ÉLEK GYERMEKUJSÁGA

a szívet-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeretgazdagító olvasmányok valóságos kincsesháza.

Rendés munkatársai: *Endrjdi* Sándor, *Váradi* Antal, *Vargha* Gyula, *Lampérth* Géza, *Kürthy* Emil, *Avar* Gyula, *Feleki* Sándor, *Mihályffy*né Fál Lenke, *Berényi* Lászlóné, *Tábori* Kornél, *Kozma* Imre, *Csanády* Sándor, *Szekely* Nándor, *Benedek* János stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.

A **JÓ PAJTÁS**-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.
Előfizetési ára negyedévre 12 korona. Egyszeri szám ára két korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.